

REFLEXIÓK: KONVERGENCIA-PROGRAM ÉS KÖLTSÉGVETÉS

A KÖZ-GAZDASÁG körkérdést intézett néhány tekintélyes hazai közgazdászhoz a konvergencia-programról. A kérdések a következők voltak:

1. A konvergencia-program tervezete élénk vitát váltott ki a hazai szakmai közvéleményben. A vita alapja az a kérdés, hogy a konvergencia-program megvalósítása során milyen szempontból fog konvergálni a magyar gazdaság a nyugat-európaihoz. Mi a véleménye erről a vitáról, és hogy látja, a közgazdász-szakma megosztottsága enyhülhet-e a közeljövőben?
2. A konvergencia-program teljesülése során hogyan változik a magyar gazdaság intézményi szerkezete?
3. Hogy látja, a térség országainak konvergencia-programjai mennyiben hasonlítanak egymáshoz, van-e térségi stratégia a felzárkózásra?
4. A jövő évi költségvetés tervezésére vonatkozóan mit jelent a konvergencia-program megvalósítása azon kívül, hogy a főbb sarokszámoknak egyezniük kell? A jelenlegi helyzetben lát-e strukturális elmozdulást?
5. Lát-e valamilyen tendenciát arra, hogy a konvergencia-program kapcsán a rövid és a hosszú távú szempontok összhangba kerülnek a gazdaságpolitikában?

Kádár Béla akadémikus

1. *(megosztottság)* Az elmúlt fél évtizedben kialakult magyar állampénzügyi egyensúlyhiány ellentétes a megállapodásban vállalt magyar kötelezettségekkel, a külső erőforrásszerzés, a hosszú távon fenntartható gazdasági növekedés, a korszerű nemzetpolitika követelményeivel, az ország érdekeivel. A szeptemberi brüsszeli utóvizsgán átjutott magyar konvergencia-program az Európai Unió pénzügyi követelményeihez kíván igazodni. Ez a program még nem a felzárkózáshoz szükséges egyensúlyi előfeltételek kialakításának terve.

A konvergencia-program körüli viták *nem a közgazdász-szakma, hanem a magyar politikai erőtér megosztottságát* tükrözik. A szakma egyetért abban, hogy a betervezett konvergencia-program elmozdulás a szükséges irányban s rövidebb távon elősegíti az eddigi kedvezőtlen irányzatok megfordítását, az államháztartási deficit, az országhoz tartozó kockázatok és a külső pénzügyi függőség mértékének csökkentését. Szélesebb körű szakmai egyetértés alakult ki a program struktúrájából, elmozdulási mértékéből, ütemezéséből fakadó végrehajtási kockázatokról is.

2. *(intézményi szerkezet)* A teljesülés során és nyomán várható intézményrendszeri változásokról ma még korai jóslásokba bocsátkozni.

3. *(térségi stratégia)* Térségi felzárkózási stratégia még nem ismeretes. A hosszabb távú fejlesztési stratégia kialakítása mindenütt ütközik a rövid távú pártpolitikai megfontolások országonként eltérő erejű korlátaiba. A konvergencia-programok célrendszerei hasonlóságai exogén tényezőkből, az Unió követelményeiből, ütemezési, strukturális eltérései ország-sajátosságokból fakadnak.

4. *(költésvetés)* A magyar költségvetési tervezésben a konvergencia-programban vállalt kötelezettségek teljesítése ma már kemény korlát, amelyet a gyakoribb s alaposabb brüsszeli ellenőrzés is érvényesít s lemaradás esetén szankcionálhat. Hasonló magatartás várható az eddig viszonylagos türelmet tanúsító piacok részéről is. Ugyanakkor számolni kell azzal, hogy a végrehajtási kételyek eloszlátása s az elveszett hitelesség visszaszerzése az eddig megismertnél feszítettebb s szakszerűbb programot igényel.

5. *(rövid és hosszú távú szempontok)* Az eddig megismert programokban még nem sikerült összhangot kialakítani a rövid- és a hosszú távú idő, a nemzetgazdasági és a belpolitikai racionalitások, az egyensúlyhiány-csökkentés és a hosszú távon fenntartható növekedés követelményei között. Az eddig megismert programok még nem tekinthetők tervezési „készterméknek”, az egyes tervek és elemek összefésülése még jelentős „borbélymunkát” igényel. A jelenlegi viharzó hátrahagyásához, az ország méltó európai helyének kialakításához s a gyorsütemű felzárkózáshoz az eddiginél jóval alaposabb közgazdász munka, felkészültség, koncepcionális kreativitás és társadalmi támogatás szükséges.

Rácz Margit, a Világgazdasági Kutatóintézet kutatási igazgatója:

1. *(megosztottság)* A szeptember 1-én az EU-Bizottságnak átadott magyar konvergencia-program a fiskális politikáért felelős EU-biztos részéről támogatásra talált, és előzetes hírek szerint az ECOFIN-Tanács is elfogja fogadni, természetesen ajánlásokkal kiegészítve. *(Megtörtént – a szerk.)* Úgy gondolom, hogy ezzel a konvergencia-program minden magyar döntéshozó számára kötelező erővel fog bírni. Persze a GMU-tagországok stabilitási programjait látva nemigen szokták a benne leírt célokat a valóságban maradéktalanul teljesíteni a tagországok. De mivel a magyarok által benyújtott program már a többedik, mert nem fogadták el az előzőket, így ezzel a háttérrel alapvető érdekünk a program teljesítése. A közgazdász szakma megosztottsága részben azzal függ össze, hogy magában a programban az államháztartási reform területei csak az államháztartási egyenlegre gyakorolt hatásukban szerepelnek a konvergencia-programban, és egybemoshatók a megszorító intézkedésekkel. Tehát amikor a közigazgatási, az egészségügyi, az oktatási és a nyugdíjrendszerre vonatkozó reformok kidolgozásra kerülnek, akkor társadalmi vitára lesz szükség, és ennek keretében a szakma különböző felvetései valamilyen kompromisszumos megegyezésben feloldódhatnak.

2. *(intézményi szerkezet)* A magyar gazdaság intézményi szerkezete az államháztartási reform eredményeként szükségképpen átalakul. A reformnak minden területen két alapvető követelménynek eleget kell tennie. Az egyik az, hogy az igénybe vevők részben, vagy egészben fizessenek a szolgáltatásért. A másik pedig az, hogy ez a lépés párosuljon azzal, hogy javul (a jelenlegi színvonal okán hosszabb távon folyamatosan) a nyújtott szolgáltatás színvonala. Ezekről az összefüggésekről sincs egyetlen szó sem a konvergencia-programban. Tudni kell azonban azt, hogy Brüsszelt nem a részletek érdeklik, hanem a hiány csökkentése mögé beépített és a hitelességet biztosító gaz-

daságpolitikai intézkedések. Tehát a reformok alapját csak részben képezi a konvergencia-program. *Az igazi reformanyag még egyetlen területen sem készült el.* (Bizonyos fokig ezzel is összefügg, hogy félévenként a Bizottság megvizsgálja az elfogadott konvergencia-program megvalósulását.) Alapelvként hangsúlyozni kellene, hogy forrást kivonni reform címén ezekről a területekről nem szabad. Megnövelni az egészségügyi adót, vagy fizetőssé tenni a felsőoktatást, csak akkor ildomos, ha jobb szolgáltatást tudunk ennek révén az igénybe vevőnek biztosítani. Azt is el kell kerülni, hogy kivonul a finanszírozásból az állam, és nem megnyugtató módon rendeződik, hogy kik és milyen módon fogják átvállalni a finanszírozást. Ezeket a kérdéseket azért vetettem fel, mert talán így sikerült legpregnánssabban alátámasztanom, hogy annyira nincsen kidolgozva egyik reform sem, hogy az intézményi változásokat igazán nem tudom elképzelni. Persze az különösebb gondolkodás nélkül feltételezhető, hogy a minisztériumokban kevesebben dolgoznak és fognak is dolgozni, remélhetőleg jobb szakmai teljesítmény mellett. Az is feltételezhető, hogy kevesebb felsőoktatási intézmény marad talpon a reform megvalósulása során. Az sem zárható ki, hogy kórházakat fognak – minden ígéret ellenére – végül is bezárni. Mindezen változás természetesen jár politikai feszültséggel, de a feszültség egyenesen kezelhetetlen lesz, ha ezen lépések rövid távú eredményeként nem javul a szolgáltatás minősége.

3. *(térségi stratégia)* A térség országaiban jóval alacsonyabb az államháztartás folyó hiánya, mint Magyarországon. Ezért a reformkényszer is kisebb a magyarénál. Ma a sajnálatos módon sajtóhírré vált magyar helyzet miatt az, hogy a szlovák kormány hogyan lép vissza az államháztartási kiadásokat mérséklő reformoktól, vagy hogy Lengyelországban kormányválság van, stb. nem jelent napi híryananyagot, és ezen keresztül az általuk benyújtott konvergencia-programok esetleges megkérdőjelezése sem izgatja a nemzetközi hitelminősítő intézeteket. Ezért lenne szükség arra, hogy végre létrejöjjön Magyarországon a politikai nyugalom, s ennek eredményeként lekerüljünk a nemzetközi sajtó címlapjáról, és talán így a parlamenten belül folyamatos vitákon keresztül a strukturális reformok mielőbbi megfogalmazása sem lenne elképzelhetetlen. Hiszen az embernek az az érzése, hogy ezeket a reformokat azért nem lehet majd időben elkezdni, mert a parlamenti pártok mással vannak elfoglalva. Ez pedig olyan helyzetet eredményezhet Magyarországon, ami teljesen leszakítja hazánkat a GMU-felkészülésben a 2004-ben az EU-hoz együtt csatlakozó közép-kelet-európai országokhoz képest.

4. *(kötségvetés)* A 2007-es költségvetés tervezetének parlamenti vitája lesz az első szakítópróba arra nézve, hogy egyfelől mennyire van meg a társadalmi konszenzus a megszorító csomag folytatására, másrészt milyen esélyek vannak arra, hogy az államháztartási reform alapkérdéseiben javaslatot készítsen a kormány, és érdemi vita alakulhasson ki róla. Ha a 2007-es költségvetésben a kormány parlamenti többsége ellenére sem lehet időben megfelelő kompromisszumot elérni, akkor az egész konvergencia-program borulhat, tehát nem lesz szükség az áprilisi felülvizsgálatra sem, mert már korábban eldőlt a teljesíthetőség kérdése. Úgy vélem, hogy a reformok kidolgozatlansága és az utcai politizálás egyidejű jelenléte nagyon borús közeljövőt valószínűsít a jövő évi költségvetés, a megszorító csomag, és a jelenleg főként csak szándékokban létező reformok megvalósíthatósága szempontjából.

5. *(rövid és hosszú távú szempontok)* Ha a reformok és a 2007-től megpályázható EU-pénzek valamilyen egészséges kapcsolata létrejöhet, akkor látok esélyt arra, hogy a rövid és hosszú távú gazdaságpolitikai szempontok akár összhangba is kerülhetnek. A lehetőség valóra válása abban a mértékben nyer egyre kisebb, vagy egyre nagyobb valószínűséget, ahogyan a politikai stabilitás kialakulása, vagy elmaradása 2006-ban megtörténik.

Gál Péter, a Magyar Fejlesztési Bank vezető közgazdásza, egyetemi tanár (Corvinus egyetem)

1. *(megosztottság)* Önmagában a konvergencia-program megítélésében véleményem szerint a közgazdász szakma szerencsére kevésbé polarizálódott, mint a politikusok és kevésbé, mint más – például növekedési, alkalmazkodási – kérdésekkel kapcsolatosan. Miközben nagyon sajnálatosnak tartom, hogy mi, közgazdászok, gazdasági elemzők az utóbbi években – akarva, akaratlanul? – véleményünkkel egyre inkább a politikai csatározások részévé váltunk, úgy látom, a konvergencia-program fő elvei kapcsán ez a politikai kapcsolódás kevésbé érzékelhető. A közgazdasági gondolkodásban e mellett egyre inkább kirajzolódik egy másik vízvonal is: a folyamatok értékelésében, és főleg a magyarországi problémák kezelésének megközelítésében elkülönül egy hagyományosabb, még a relatíve zártabb gazdasági korszakokban kialakult és hatékonynak bizonyult main stream-megközelítés, és egy formálódó, még nemzetközileg sem kikristályosodott, a globalizált viszonyokat meghatározó módon figyelembe vevő hozzáállás. A kettő között nagyon nehéz megtalálni azt a hatékony módszert, amellyel a hagyományos egyensúlyi problémákat teljesen új körülmények között lehet kezelni. A gyakorlatilag teljesen nyitottá és összekapcsolódtá vált tőke-, pénz- és árupiacok mellett egyes makroökonómiai egyensúlyi problémák másként hatnak és másként kezelhetők, mint a relatíve zárt és ágazatilag szerveződött, azaz komparatív előnyök alapján működő gazdasági korszakokban. A különböző makro-folyamatokat összekapcsoló ikerdeficitek tartós jelentkezésük esetén ugyanakkor főleg relatíve kis és a nemzetközi folyamatoktól az átlagosnál erősebben és egyoldalúbban függő gazdaságokban „ördögi kört” és így lefelé mozgó spirált indíthatnak be. Ezekben az országokban, így Magyarországon is, egy, a nemzetközi és a belső gazdasági folyamatokon egyaránt alapuló ikerdeficit kezelése is nehezebb és a hagyományos eszközökkel nem feltétlenül célszerű, vagy hatékony. A jelenlegi egyensúlytalanság a korábbi hasonló típusú helyzetekhez képest alapvetően eltér. Egyrészt, a mostani állapot viszonylag dinamikus és kiegyensúlyozott növekedés mellett jött létre, másrészt a gazdasági-hatékonysági, a forrásbevonási, a vállalkozási és a nemzetközi keretfeltételek nagymértékben átalakultak. A gazdaságok nyitottsága még a kilencvenes évek közepéhez képest is minőségileg új feltételeket teremt. (Ez közvetve még a munkaköltségek vonatkozásában is szinte szabad versenyt hozott létre.) Emellett drasztikusan lerövidültek a termékciklusok, a hagyományosan ágazatilag szerveződött gazdasági folyamatok átrendeződtek, a hatékonyság a korábbi komparatív előnyök helyett kompetitív módon és a technológiák mentén érvényesül.

Erre a megváltozott gazdasági környezetre vezethető vissza, hogy a korábban hatékonynak bizonyult, alapvetően keynesianista vagy monetarista jellegű gazdaságpolitikai beavatkozási módszerek (amelyek elsősorban a nemzetgazdasági szintű hatásokra épültek és a nemzetközi komparatív előnyök megteremtését, erősítését célozták) ma már nem minden esetben hatékonyak, sőt esetenként kontraszelektívek, vagy ellenkező hatást váltanak ki. Így pl. az árfolyam gyengülése a nemzetközi kereskedelem transznacionális vállalati meghatározottsága miatt nem váltja ki az export növekedését, és az import bővülési ütemének mérséklődését (néhány nagyobb belső piaccal rendelkező, kevésbé külkereskedelem-függő ország kivételével), sőt esetenként ezek a hatások fordítva jelentkeznek. Az árfolyam és az infláció alakulása közötti kapcsolat is kevésbé szoros, mint a korábbi időszakokban volt, valamint a kamatcsökkentés és a beruházások, illetve a kamatemelés és a megtakarítások növekedése között is laza az összefüggés. Ebben a helyzetben egy általánosan restriktív, az egyensúlyi szempontoknak abszolút prioritást adó gazdaságpolitika kontraszelektív, visszafogja a gazdasági növekedést, csökkenti az export növekedési ütemét, s így növeli a külső finanszírozási igényt, azaz a másik oldalon rontja a folyó fizetési mérleget, miközben elszegényítő hatása mindenképpen jelentkezik a lakosság körében (ami kedvezőtlen a keresleti dinamikára is), továbbá érinti a vállalati szektor teljesítményét is. Az 1995-ös helyzettel ellentétben ma a magyar gazdaság már teljesen nyitott, az akkor alkalmazott módszerek egy más világgazdasági környezetben voltak hatékonyak, ma már elvileg sem alkalmazhatók sikerrel.

2. *(intézményi szerkezet)* Ezt tartom a konvergencia-program és egyúttal a magyar gazdaság felzárkózási alapkérdésének. Meghatározó, hogy sikerül-e olyan intézményi struktúrát kialakítani, olyan munkamegosztást és együttműködést létrehozni az egyes funkciókra és az egyes gazdaságpolitikai szereplők között is, amely a hiány újratermelődési mechanizmusát legalábbis megállítja, az ikerdeficit-mechanizmus immár több évtizedes folyamatos kialakulását és így a stop-go jellegű gazdasági és gazdaságpolitikai helyzetből való kilépést lehetővé teszi. Ebben a vonatkozásban én nem csak a gyakorlatilag már közhelyszerűen hangoztatott nagy elosztó-rendszerek szükségszerű és elodázhatatlan reformját értem, hanem olyan nagy, „gazdaságfilozófiai jellegű megközelítési reformot” is, mint a monetáris politika és a fiskális politika közötti harmonizáció, szerep tisztázása. Magyarországon az elmúlt években kialakult ikerdeficit mechanizmusa bizonyos mértékig „ördögi kör” jellegű, igazából már nehéz megállapítani, hogy a költségvetési és a monetáris politika lépései közül melyiknek mekkora volt a hatása. Mindenesre a költségvetés valós, vagy esetenként vélt finanszírozási nehézségei miatt alkalmazott drasztikus jegybanki kamatemelések hatására nem csökkentek a beruházások. A kamatemelést nem követte a belső megtakarítások növekedése sem (sőt esetenként a kamatemelés a kiszámíthatatlanság miatt a lakosság költekezését eredményezte). Magyarországon a gazdasági folyamatokat ma már nagyrészt a nemzetközi kamattrendek befolyásolják, így viszont növekedett a külső finanszírozási igény, ami tovább növelte a forrásigényt költségvetési és beruházási oldalon egyaránt. Mindez az árfolyam ugyancsak kiszámíthatatlan és sokszor irreális változásai révén is az import erős növekedése és az export relatív ár-rugalmatlansága miatti befolyásolhatatlan növekedésével növekvő fizetésimérleg-hiányhoz vezetett.

A költségvetés hiánya pedig alapvetően a nagy ellátórendszerek elmaradt reformja, másrészt a szükséges beruházások finanszírozása, harmadrészt a jelentős jóléti transzferek miatt jött létre. A két folyamat összekapcsolódása az ikerdeficit kialakulásához vezetett. Emiatt a konszolidáció alapvető feltétele a az ikerdeficit kialakulásában és kezelésében egyaránt kölcsönösen szerepet játszó fiskális és monetáris politika közötti harmonizált, de nem alá-fölérendelt kapcsolatrendszer kialakulása is.

3. (*térségi stratégia*) A rövid válaszom: nincs egységes stratégia – de talán még országonként sincs, a konvergencia-programok szavakban, célkitűzésekben hasonlítanak egymásra, de stratégiailag, cselekvési tervekben nem. A helyzet sajátos: miközben az egyes közép- és kelet-európai országok gazdasági helyzete, felzárkózási lehetőségei, gazdasági fejlődésük általános karakterisztikája véleményem szerint minden valós kvantitatív és kvalitatív megközelítésben hosszabb távon nagyon hasonlóan alakul, a felzárkózás megközelítése, az eszközök eltérőek. (Ebben persze minden bizonnyal meghatározó az is, hogy a már említett globális gazdasági változások következtében általában és világméretben gazdaságpolitikai identitás-zavar figyelhető meg, nem alakult még ki, egy a hatvanas évekhez hasonló gazdaságpolitikai main stream, még a legfejlettebb országokban sem.) Emiatt szerintem igazából nem állják meg a helyüket az olyan típusú megközelítések sem, amelyek szerint Magyarország tartósan lemaradt a felzárkózási versenyben. Mint ahogy másfél évtizedes távlatban már látszik, az sem volt igaz, hogy pl. Magyarország abszolút nyertese lett volna ennek a nem reálisan értelmezhető versengésnek. Megtévesztő az állítás, hogy a magyar gazdasági növekedés a leggyengébb Közép-Kelet-Európában. Ez a megközelítés mindig az adott évet veszi figyelembe (egyébként az adatok szerint az állítás így sem állja meg a helyét), és eltekint a közép-kelet-európai országok gazdasági ciklusainak hosszú távon egymást követő, hasonlóan alakuló, de nem egy időben jelentkező hasonlóságaitól és egy-egy rövidebb időszakra vonatkozó aszinkronitásától. (Sajnos ezt a közgazdászok nagy része is érthetetlen módon figyelmen kívül hagyja.) A közép-kelet-európai régió fejlettebb országainak fejlődése egymáshoz többé-kevésbé hasonló pályán halad, európai viszonylatban gyors, de világgazdasági mércével moderált gazdasági növekedéssel (2000 és 2005 között éves átlagban 3,1–4,4% volt a GDP bővülése). Magyarország növekedése a régió többi országához képest az elmúlt egy évtizedben kedvező volt, s az Európai Unió Bizottságának számítása szerint a növekedés Szlovénia mellett nálunk volt a legkiegyensúlyozottabb, nagyobb ingadozásoktól mentes. A gazdasági átalakulás hasonlóságai, a ciklikus hatások következtében Közép-Európában a legjobban teljesítő, legsikeresebb ország mindig változott; hol Magyarország, hol Lengyelország, hol Csehország, vagy legutóbb Szlovákia volt a térségbeli sikeres minta. A jelenleg megfigyelhető gazdaságpolitikai és politikai változások tükrében (Csehország, Szlovákia, Lengyelország), illetve a Magyarországon megindult stabilizáció és reform következetes végigvitelével a jelenlegi regionális helyzet gyorsan megváltozhat.

4. (*költségvetés*) Valójában ez legalább olyan fontos kérdés, mint az intézményi struktúra átalakítása. Az egyik a kilábalás mondhatni elengedhetetlen, szinte objektív feltétele, a másik, mármint a strukturális elmozdulás az ismétlődően újratermelődő makrogazdasági egyensúlytalanság megszüntetésének reálgazdasági alapja. Ebből a

szempontból megint csak nem szabad elfeledkezni azokról az adottságokról, amelyek a magyar gazdaságban jelenleg, a nyitott és liberalizált áru-és tőkepiaci viszonyok között meghatározzák a folyamatokat. A folyó fizetési mérleg és az államháztartás hiányának finanszírozása és a beruházások alakulása szempontjából meghatározó a megtakarítási ráta alakulása. Ezért véleményem szerint alapvető fontosságú a megtakarítási ráta növekedése, vagy legalábbis további csökkenésének megakadályozása. Gyengülő forint és alacsony megtakarítási hajlandóság mellett a hiány finanszírozása megdrágul és növekvő mértékben a külföldről függ, ami növeli a folyó fizetési mérleg hiányát, s a megtakarításokat is külföldre tereli. E helyzetben az egyensúly úgy javul, hogy az kedvezőtlenül érinti a vállalati beruházásokat, ezáltal a növekedési lehetőségeket, mivel az rontja a beruházás-finanszírozás feltételeit. Ennek ellensúlyozásában meghatározó szerepet a háztartások megtakarítási hajlandóságának növelése jelentheti.

A gyengülő árfolyam a globalizált gazdasági körülmények között ma már nem ösztönzi olyan mértékben az exportot, mint a korábbi évtizedek hasonló típusú egyensúlyjavító programjai idején. A folyó fizetési mérlegen belül a hagyományos közgazdasági feltételezések szerint leginkább a külkereskedelmi mérlegre lehet hatni, mégpedig a hazai valuta gyengítésével. Az árfolyam és külkereskedelem alakulásának szoros kapcsolata azonban mára megváltozott, a hatások csak áttételesen, esetenként fordított előjellel jelentkeznek. Magyarországon az export keresleti ár rugalmassága kicsi, ugyanakkor az export és az import együttmozgása szoros. Ezért a forint leértékelődése nem tudja elérni az exportversenyképesség-javítás célját, nem rendezi át az export és az import dinamikáját – ezt több évre vonatkozó részletes elemzéseink bizonyítják –, ez csak esetleg más eszközök együttes alkalmazásával érhető el. (Összehasonlító elemzésekből kitűnik, hogy a közép-európai térségben azok az országok érték el a legnagyobb külkereskedelmi mérleg-javulást, amelyekben a legnagyobb volt az árfolyam felértékelődése, pl. Csehország, Lengyelország.)

Az ikerdeficit újratermelődésének tartós kiküszöbölésében viszont az export további dinamizálása meghatározó szerepet játszhat. A közvetlen exportösztönzés közgazdasági okok, illetve jogi okok (OECD, EU exportösztönzésre vonatkozó jogszabályai) miatt csak igen korlátozottan lehetséges, nagyobb lehetőséget adnak viszont az olyan támogatások, amelyek nem export-támogatásra, hanem a vállalatok nemzetköziesedésére vonatkoznak. Ennek hátránya, hogy hatásai rövid távon nem jelentkeznek, előnye viszont az, hogy korszerű gazdasági struktúra kialakulását ösztönzi. Olyan konstrukciót célszerű kialakítani, ami a csökkenő belső keresletet külső kereslet-növekedéssel tudja ellensúlyozni. Az ikerdeficit tartós felszámolásának fontos eszköze lehet az exportképesség, az exportkapacitások javítása is.

5. *(rövid és hosszú távú szempontok)* A jelenlegi konvergencia-program kapcsán egyértelmű, hogy legalább a célok vonatkozásában a kettő együttesen megjelenik. Ezt a megközelítési kényszert erősíti az a valóban nagyon ritkán adódó sansz, ami elvileg a magyar gazdasági felzárkózás számára legalábbis forrásoldalról adódik: az elvileg rendelkezésre álló, oly sokat emlegetett, mai árfolyamon számított mintegy 8.000 milliárd forint európai uniós fejlesztési forrás. Ennek felhasználása valós fejlesztésekre és a hazai beruházásokkal való szinergiák kialakulása valóban hosszú távú szempontok érvényesítését igényli. A konvergencia-program fontos sajátossága, hogy az egyszerre stabi-

lizációs, modernizációs és felzárkózási program. Ez egyrészt jó lehetőség, hiszen kényszerít a gazdasági folyamatok komplex áttekintésére és komplex kezelésére. A programot, mint stabilizációs tervet az 1995-ös egyensúlyteremtéssel ellentétben teljesen liberalizált pénz- és tőkepiaci körülmények között kell megvalósítani. Ezek a körülmények a hetvenes-nyolcvanas évek nyugat-európai és a kilencvenes évek magyarországi feltételrendszerétől is teljesen eltérő hatásmechanizmusok mellett működnek. Ennek sajátossága – ismétlem –, hogy a relatíve zárt gazdaságok körülményei közötti monetáris politikai (árfolyam-, kamatpolitika) rendszerektől eltérően az összefüggések nem a hagyományos módon és a hagyományos elvárások szerint, esetenként azokkal ellentétes módon hatnak. Másrészt, mint modernizációs tervet egy általánosan ugyan kedvező, de a magyar gazdaságot leginkább befolyásoló környezetet tekintve viszonylag kedvezőtlen nemzetközi gazdasági feltételrendszerben – hiszen Nyugat-Európa napjainkban a világgazdaság legkevésbé dinamikusan fejlődő térsége – kell végrehajtani. Harmadrészt vigyázni kell arra, hogy az uniós források látszólagos bősége ne engedje azt az érzetet kelteni, hogy a beruházási, felzárkózási források elégségesek és ezek biztosítják önmagukban a hosszú távú célok érvényesülését. Ahhoz tehát, hogy a hosszú távú szempontok a rövid távú szükségletekkel összhangban legyenek, véleményem szerint a fentebb említett összefüggéseket mindenképpen figyelembe kell venni és a mennyiségi egyensúly-teremtés mellett a minőségi intézményi változásokat visszafordíthatatlanná kell tenni, illetve a fejlesztési források kialakulását, becsatornázását és vonzását egyértelműen biztosítani kell.

